

Motion till riksdagen

1987/88:A704

av Lars Werner m. fl. (vpk)

om förbättringar i lagen om anställningsskydd

Lagen om anställningsskydd tillkom 1974 som ett skydd mot arbetsköparnas ensidiga rätt till maktutövning på arbetsplatsen. Lagen reglerar bl. a. turordningsregler vid avsked, saklig grund för avsked, provanställningar m. m. Anställningsskyddslagen innebär inte någon avgörande begränsning av kapitalets makt, utan skyddar snarare de arbetande från grova övergrepp. Lagens förutsättning är klassarbetsanda. Därför finns i lagen bl. a. anvisningar om att deltagande i strejk, i vissa fall, är skäligen grund för avsked.

Den kapitalistiska strukturuomvandlingen går allt snabbare. Regeringens politik har som en av sina huvudpunkter en smidig och snabb strukturuomvandlingsprocess. Även utifrån ett klassarbetsperspektiv har LAS därför kommit att verka hämmande på kapitalets förändringar. LAS har därför förändrats och AD-domar till viss del tunnat ut tillämpningen av LAS. Men även storkapitalets nya organisationsformer sätter gamla LAS-principer ur spel. Det är helt uppenbart att de ständiga attackerna på LAS syftar till att helt anpassa arbetskraften (människorna) till kapitalets behov. De anställda människornas krav på trygghet i anställningen och ett tryggt socialt liv skall underordnas snäva arbetsköparintressen.

Koncernbegreppet

Allt fler anställda arbetar i dag i företag som tillhör koncerner, vilket skapar nya problem för arbetsrättslagstiftningen, inte minst LAS. Det juridiska och arbetsrättsliga ansvaret åvilar enbart företaget (bolaget), där arbetaren är anställd. De arbetande och deras fackliga organisationer kommer i den här utvecklingen allt längre från de verkliga beslutsfattarna i koncernledningarna.

Ett problem i LAS är när "gamla" företag splittras upp i olika bolag, s. k. bolagisering. På en ort kan t. ex. ett "gammalt" företag bestå av 10 bolag. Därmed kommer det för LAS turordningsregler vid avsked att uppstå 10 olika turordningskretsar av ett gammalt företag som bestod av en turordningskrets.

Koncernbegreppet är juridiskt, ekonomiskt och arbetsrättsligt otidsenligt. Det måste vara ett oavvisligt krav att arbetsrättslagstiftningen klarar ut koncernbegreppet så att de anställda och deras fackliga organisationer kan

förhandla och utmäta ekonomiskt, moraliskt och juridiskt ansvar av de verkliga beslutsfattarna i en koncern.

När det gäller turordningsreglerna måste det komma till en lösning där koncernledningen har det slutliga ansvaret arbetsrättsligt, men också ekonomiskt. Hur turordningsreglerna skall utformas bör utgå från hur företagen såg ut tidigare. Turordningsreglerna kan t. ex. i en koncern gälla en bransch — om det finns flera branscher —, verksamheter i koncernen eller ett geografiskt område.

Valet gäller om anställningstryggheten skall värnas eller om kapitalets maktutövning skall få råda. Riksdagen har hittills gått på linjen att detta problem skall avgöras av parterna genom avtal. I dagsläget är det ingen bra väg. Arbetsköparna har ett markant övertag vid förhandlingsbordet. En snabb lagstiftning är nödvändig för att skydda de arbetande, inte minst är detta nödvändigt i tider när imperialistiska koncerner och länder alltmer ökar sitt inflytande på svensk näringspolitik.

Med hänsyn till den snabba utvecklingen måste riksdagen hos regeringen begära ett förslag till ett koncernbegrepp som innebär att det arbetsrättsliga och ekonomiska ansvaret förläggs till koncernledningen.

Stoppa arbetsköparnas rätt att avskeda

LAS hindrar inte arbetsköparen att avskeda en arbetare. Den anställde kan få prövat i arbetsdomstolen huruvida saklig grund för avsked föreläggat. Även vid en dom som ger den avskedade rätt ger inte lagen rätt till återanställning. AD kan bara döma till skadestånd.

Arbetsköparens rätt att avskeda måste stoppas. Därför bör LAS innehålla en bestämmelse om att den lokala fackföreningen skall kunna upphäva uppsägningen, dvs ha vetorätt mot arbetsköparens åtgärd.

Erfarenheten visar på orimligheten i nuvarande lagstiftning där arbetsköparen genom den gamla SAF-paragrafen 32 tillåts tillgripa avsked. Det är inte bara "vanliga" arbetare som avskedas utan även fackliga förtroendevalda. Det mest upprörande hände vid Malmö Strumpfabrik 1987. Utan något som helst sakligt skäl försökte företagsledningen bli av med fackets ordförande. Företaget hade bestämt sig att köpa sig fri från ordföranden genom att avskeda på osaklig grund och betala skadestånd. Händelsen vid Malmö Strumpfabrik gick nu inte så långt. Opinionsen mot företagsledningen blev för stark och avskedet togs tillbaka. Men flera andra fall har lett till avsked. Det gäller t. ex. ASAB-städerskorna i Borlänge, som arbetade vid Domnarvets järnverk (SSAB). De fick efter lång tid rätt i arbetsdomstolen, men fick ingen återanställning hos ASAB utan företaget köpte sig fria.

I LAS § 39 regleras de skadestånd som arbetsgivaren skall betala när han inte rättat sig efter dom varigenom domstol ogiltigförklarar uppsägning. Denna paragraf ger arbetsköparen rätt att köpa sig fri från en anställd.

Vpk har i riksdagen under flera år föreslagit att denna möjlighet för arbetsköparna måste upphöra. Har domstolsutslag ogiltigförklarat ett avsked skall den anställde själv få välja mellan "återanställning" eller att få skadestånd. Därutöver visar erfarenheterna att skadeståndsbeloppen måste räknas upp så att de kan ge verklig kompensation.

Riksdagen har år efter år — på förslag från arbetsmarknadsutskottet — avvisat vpks förslag. Arbetsmarknadsutskottet anför de häpnadsväckande argumenten att med vpks förslag skulle "arbetstagaren genom exekutiva åtgärder beredas tillträde till arbetsplatsen" och om inte arbetsgivaren böjer sig för en domstols dom "får anställningsförhållandet anses upplöst så att den ohållbara situationen kan bringas ur världen". Det anmärkningsvärda är att utskottet och riksdagen anser att samhällets lagar inte skall gälla om en arbetsköpare sätter sig på tvären. Det kan inte tolkas annorlunda än ett accepterande av SAFs paragraf 32 och att det är arbetsköparen som är arbetsplatsens enväldshärskare, vilket inte domstolsutslag skall kunna inkräkta på. Den avskedades intressen åsidosätts av riksdag och utskott för att tillfredsställa arbetsköparintresset.

Den enda väg att stoppa orimliga avskedanden är att den lokala fackföreningen tillerkänns vetorätt vid avskedanden.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om koncernansvar inom arbetsrättens område och förslag om turordningsregler enligt vad i motionen anförts,
2. att riksdagen beslutar att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för avsked,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag som förhindrar arbetsköpare att köpa sig fria från arbetskraft och att skadeståndsbeloppet räknas upp enligt vad i motionen anförts,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att lokal facklig organisation tillerkänns vetorätt vid avsked.

Stockholm i januari 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Alexander Chrisopoulos (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Karl-Erik Persson (vpk)